

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація: У статті висвітлено основні положення моделі формування практично-діяльнісної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами Інтернет-технологій. Проаналізовано специфічні особливості моделювання як метода. Представлено визначення поняття «модель» у науково-педагогічній літературі. Охарактеризовано складові модулі розробленої моделі: цільовий (відображає результат навчання), методологічний (включає теоретичну основу побудови моделі), технологічний (містить організаційно-педагогічні умови, етапи педагогічного процесу та його дидактичне забезпечення) та контрольно-результативний (містить критерії практично-діяльнісної компетентності майбутніх учителів іноземної мови; показники, рівні сформованості зазначеної фахової якості, а також прогнозований результат дослідження).

Ключові слова: *майбутній учитель іноземної мови, засоби Інтернет-технологій, модель, практично-діяльнісна компетентність, вищий навчальний заклад*

Постановка проблеми. Одним із основних завдань вищих навчальних закладів є формування професійно компетентного фахівця, що знайшло відображення у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній програмі «Вчитель», галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти тощо.

У контексті дослідження становлять інтерес результати наукових праць учених, які розглядали проблему формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови у: професійному (В. Баркасі, А. Маслюк), соціокультурному (Т. Колодько, С. Шехавцова), комунікативному (Е. Соловйова, О. Волченко), загальнокультурному (Т. Несвірська), лідерському (Н. Мараховська), міжкультурному (Ю. Вторушина) аспектах.

Практика переконує, що важливим структурним компонентом загальної професійної компетентності вчителя іноземної мови є практично-діяльнісна ключова компетентність, яка необхідна йому для здійснення освітньої, виховної, розвивальної, діагностичної, організаційної, комунікативної, самоосвітньої, проектувальної, дослідницької діяльності та нині не знайшла достатнього відображення у педагогічних дослідженнях провідних науковців.

Вагомим засобом ефективного формування зазначеної якості фахівця може стати впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес вищих навчальних закладів, що дозволяє підбирати такий зміст і методику навчання, які були б адекватні індивідуальним можливостям, відповідали б професійному досвіду, наявній практиці й усвідомленню труднощів у педагогічній діяльності майбутнього вчителя.

Розв'язанню окремих питань використання інформаційних технологій у навчанні присвячені роботи знаних вітчизняних і зарубіжних науковців: А. Ашерова, В. Бикова, І. Булах, Б. Гершунського, Р. Гуревича, М. Жалдака, Ю. Жука, Г. Козлакової, В. Кухаренка [138], М. Лапчика, І. Роберт, В. Сумського та ін. Використання інформаційних технологій навчання у викладанні іноземних мов розглянуто у працях Є. Азімова, К. Александрова, М. Белкової, М. Богатирьової, М. Бухаркіної, Н. Гальскової, С. Канатової, М. Кадемії, О. Лучіної та ін.

Зазначимо, що не зважаючи на наявність численних досліджень, пов'язаних із впровадженням сучасних інформаційних технологій навчання в освітній процес підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у ВНЗ, окремі аспекти цієї важливої проблеми залишаються поза зоною уваги науковців. Зокрема, використання засобів Інтернет-технологій, як потужного інструментарію, що має необмежені можливості для

формування практично-діяльнійснї компетентностї майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладї.

Мета статті – теоретичне обґрунтування моделї формування практично-діяльнійснї компетентностї майбутніх учителїв іноземної мови засобами Інтернет-технологїй.

Виклад основного матерїалу. У педагогїчній теорїї та практицї моделювання як метод наукового дослідження використовується досить часто. Він представляє собою метод, згїдно з яким складнї об'єкти вивчаються за допомогою їх деякого спрощення, що дозволяє бїльш повно перевірити істиннїсть результатїв теоретичних досліджень, глибоше вникнути у сутнїсть об'єкта експериментальної роботи. Специфїчними особливостями моделювання як метода є: цїлїснїсть вивчення процесу (можна побачити не лише елементи, але і зв'язки мїж ними); можливїсть вивчення процесу до його здїйснення (виявити негативнї наслідки та лїквідувати чи послабити їх до реального прояву) [1].

Ключовим поняттям у методї моделювання є модель.

Фїлософїєю це поняття трактується як система елементїв, яка вїдтворює певнї сторони, зв'язки, функцїї предмета дослідження (оригїналу) [2]. Зауважимо, що модель не обов'язково має бути повною копїєю оригїналу, а може вїдтворювати лише окремї його сторони, зв'язки, функцїї.

В енциклопедїї вказано, що модель (фр. *model*, лат. *modelus* – мїра, мїрило, зразок) – наукове поняття, пов'язане з методом моделювання. У цьому значеннї – матерїальна, знакова або уявна система, яка вїдтворює, їмїтує або вїдображає принципи внутрїшньої органїзацїї, певнї властивостї, ознаки чи характеристики об'єкта дослідження (оригїналу), безпосереднє вивчення якого неможливе, ускладнене або недоцїльне і може замїнити цей об'єкт у пїзнавальному процесї з метою одержання нових знань про нього [3].

Модель виступає прототипом, який деякою мїрою зручнїший для вивчення або засвоєння і дає можливїсть переносити отриманї при цьому знання на вихїдний об'єкт:

- моделї як зразки, якї включають у себе систему ознак, притаманних їдеальному еталону;
- моделї як структура, дїя, механїзм, що забезпечує функцїонування і розвиток створюваної системи [4].

У загальному розумїннї, модель є створюваний з метою отримання і збереження інформацїї специфїчний об'єкт (у формї уявного образу, описання знаковими формами або матерїальної системи), яка вїдображає властивостї, характеристики і зв'язки об'єкта-оригїналу довїльної природи, суттєвї для завдання, що вирїшуються суб'єктом [5].

У педагогїчних дослідженнях моделї виконують пояснювальну, передбачувану та їлюстративну функцїї. За допомогою них можна проїлюструвати роботу деякої системи, означити основнї правила її їснування, передбачити, яким буде результат роботи системи, що, в свою чергу, дає можливїсть порївняти цї результати з тим, що повинно було вїдбутися. Це дозволить внести неохїднї змїни та корективи у поведїнку системи і, тим самим, оптимїзувати її роботу.

Пїд моделюванням процесу формування практично-діяльнійснї компетентностї майбутнього вчителя іноземної мови засобами Інтернет-технологїй розумїємо опис і теоретичне обґрунтування структурних компонентїв цього процесу для виконання таких дослідницьких функцїї:

- *їлюстративної* (наочне (у виглядї схеми) вїдображення будови моделї та взаємозв'язок її складових);

- *гносеологічної* (глибше розуміння досліджуваного об'єкту, формування чітких уявлень про нього);
- *критеріальної* (створення взірця для порівняльного аналізу й оцінки сукупності властивостей педагогічного об'єкта);
- *прогностичної* (пошук інформації-прогнозу про подальший розвиток досліджуваного явища);
- *перетворювальної* (вибір оптимальних шляхів і способів перетворення педагогічного об'єкта).

Необхідність виконання даних функцій у нашому дослідженні зумовлене тим, що процес формування практично-діяльнійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є складним, багатоаспектним, його перебіг відбувається в умовах педагогічних ВНЗ, у яких взаємодіють специфічні суб'єкти і об'єкти навчально-виховного процесу.

Розроблена нами модель формування практично-діяльнійної компетентності майбутнього учителя іноземної мови засобами Інтернет-технологій містить цільовий, методологічний, технологічний та контрольний-результативний модулі.

Цільовий модуль відображає результат навчання, що планується. У нашій моделі метою є формування практично-діяльнійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами Інтернет-технологій. Складовими цільового модуля є структурні компоненти практично-діяльнійної компетентності (організаційна, виховна, розвивальна, комунікативна, самоосвітня, проектувальна та дослідницька діяльності, реалізація власної світоглядної позиції).

Методологічний модуль включає теоретичну основу побудови даної моделі.

У якості методологічних підходів до процесу формування практично-діяльнійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови ми використовували компетентнісний, системний, особистісно-діяльнійний, технологічний, синергетичний, аксіологічний підходи.

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування і розвитку у майбутніх учителів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях.

Системний підхід забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, сприяючи його оптимізації, і дозволяє розглядати процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови як єдину систему з багатьма внутрішніми зв'язками. Системне бачення формування практично-діяльнійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови охоплює процес набуття ними необхідних умінь та навичок різних видів діяльності за принципом цілісності, що має інтегративний зміст і слугує для обґрунтування їхнього розвитку у системі «особистість – готовність до професійної діяльності».

Головною метою особистісного підходу ми вважаємо розвиток особистості в її автономності, самостійності, відповідальності; прагнення до саморозвитку та самореалізації усіх суб'єктів навчання; формування компетентності особистості, що досягається включенням у навчально-виховний процес її суб'єктного досвіду.

Технологічний підхід передбачає вміння правильно визначати мету, обирати засоби досягнення її та формувати правила користування цими засобами.

Реалізація синергетичного підходу виявляється у відновленні змісту, методів і форм навчання з урахуванням таких чинників, як відкритість, самоорганізація, саморозвиток, креативність і нелінійність мислення, керування, самокерування, самоврядування тощо.

Аксіологічний підхід дозволяє визначити сукупність пріоритетних цінностей в освіті, вихованні та саморозвитку майбутнього вчителя іноземної мови.

Технологічний модуль містить у собі організаційно-педагогічні умови, етапи педагогічного процесу та його дидактичне забезпечення.

Організаційно-педагогічними умовами ефективного протікання процесу формування практично-діяльнісної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови є наявність відповідного матеріально-технічного та кадрового забезпечення, комплексне використання Інтернет-технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови ВНЗ; створення освітньо-креативного середовища із включенням майбутніх фахівців до навчально-дослідницької діяльності.

Етапами педагогічного процесу формування зазначеного феномену визначено теоретико-практичний, корекційно-стабілізуючий, рефлексійно-закріплюючий.

На *теоретико-практичному* етапі створювалась теоретична база для формування ПДК (студенти опановують знання та початкові уміння, які необхідні для здійснення професійної діяльності, за рахунок побудови аудиторних занять зі спеціалізованих дисциплін з використанням автентичних матеріалів мережі Інтернет). На цьому етапі реалізується перша організаційно-педагогічна умова: наявність матеріально-технічної бази та викладацького складу.

Другий етап – *корекційно-стабілізуючий* – припускає, що в процесі квазіпрофесійної діяльності отримані на першому етапі знання та вміння закріплюються, набувають цілісний характер, разом з тим за рахунок участі в організованій іншомовній мережевій комунікації у студентів формується певний рівень професійних якостей, достатній для участі у професійній діяльності. Цей етап характеризує друга організаційно-педагогічна умова: комплексне використання Інтернет-технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови ВНЗ.

Третій етап – *рефлексійно-закріплюючий* – припускає, що у процесі навчально-професійної діяльності здійснюється стабілізація і закріплення умінь і навичок, що відображають досліджувану компетентність. На основі творчої самостійної діяльності, опосередкованої Інтернет-технологіями, відбувається подальший розвиток професійних якостей майбутніх перекладачів, йде накопичення досвіду професійної діяльності, формується ціннісне ставлення до неї. На даному етапі актуальною є третя організаційно-педагогічна умова: створення освітньо-креативного середовища із включенням майбутніх вчителів ІМ до навчально-дослідницької діяльності.

Дидактичне забезпечення навчально-виховного процесу у моделі представлено змістом, організаційними формами, методами навчання та засобами Інтернет-технологій.

Формувати практично-діяльнісну компетентність майбутніх учителів іноземної мови пропонуємо за допомогою таких засобів Інтернет-технологій як інформаційні, інтерактивні, допоміжні та передачі інформації та дво- або багатосторонньої комунікації.

Контрольно-результативний модуль містить у собі критерії практично-діяльнісної компетентності майбутніх учителів іноземної (потребнісно-мотиваційний, когнітивний, організаційно-процесуальний); показники (високий рівень самооцінки; наявність мотивів навчально-пізнавальної діяльності; потреба у постійному розширенні, оновленні та поглибленні знань зі спеціальності; зацікавлення навчально-пізнавальною діяльністю; прагнення до отримання інформації з різних джерел; високий рівень мовної підготовки; сукупність професійних умінь і навичок, необхідних для планування навчально-виховної роботи, визначення оптимальних шляхів реалізації навчально-виховної роботи; моделювання навчального іншомовного середовища;

забезпечення науково обґрунтованого підходу до навчання; володіння широким спектром методичних прийомів та уміння адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання іноземній мові; здійснення вибору відповідних методів та засобів навчання іноземній мові; здатність викликати в учнів зацікавленість до свого предмета та бажання вчити мову; уміння адаптувати власний іншомовний досвід з рівнем мовленнєвих можливостей і загального розвитку учнів; контроль вищезазначених видів діяльності), рівні сформованості (високий, достатній, середній, низький) зазначеної фахової якості, а також прогнозований результат дослідження (сформованість практично-діяльнісної компетентності майбутніх учителів іноземної мови).

Висновок. Експериментальне дослідження показало позитивну динаміку формування практично-діяльнісної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами Інтернет-технологій у ВНЗ, що дозволяє зробити висновок про ефективність функціонування запропонованої моделі. Нажаль формат статті не дає можливості розкрити в повному обсязі суть та зміст запропонованих положень та компонентів моделі. Ми намагались розкрити лише суттєві сторони, загальні положення розробленої концепції. Разом з тим виявлено нові проблеми, які потребують подальшого вивчення: з'ясування умов та способів розвитку практично-діяльнісної компетентності вчителя іноземної мови у системі педагогічних практик; використання Інтернет-технологій у дистанційній освіті тощо.

Література

1. Дахин А. Н. Моделирование компетентности участников открытого образования : монография / А. Н. Дахин. – М. : НИИ школьных технологий, 2009. – 292 с.
2. Философский энциклопедический словарь / [за ред. Ланда Н. М. и др.]. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
3. Українська Радянська енциклопедія: у 12-ти т. / [за ред. М. П. Бажана]. – К. : Головна редакція УРЕ, 1983. – Т. 7. – 526 с.
4. Неуймин Я. Г. Модели в науке и технике : история, теория, практика / Я. Г. Неуймин; под ред. Н. С. Соломенко. – Л. : Наука, 1984. – 189 с.
5. Уемов А. И. Логические основы метода моделирования / А. И. Уемов. – М. : Мысль, 1971. – 311 с.

И.А.Гритченко

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАКТИКО-ДЕЯТЕЛЬНОСНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА СРЕДСТВАМИ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация. В статье отражены основные положения модели формирования практико-деятельностной компетентности будущих учителей иностранного языка средствами Интернет-технологий. Проанализированы специфические особенности моделирования как метода. Представлено определение понятия «модель» в научно-педагогической литературе. Охарактеризованы составные модули разработанной модели: целевой (отображает результат обучения), методологический (включает теоретическую основу построения модели), технологический (содержит организационно-педагогические условия, этапы педагогического процесса и его дидактическое обеспечение) и контрольно-результативный (содержит критерии практико-деятельностной компетентности будущих учителей иностранного языка; показатели, уровни сформированности отмеченного профессионального качества, а также прогнозируемый результат исследования).

Ключевые слова: *будущий учитель иностранного языка, средства Интернет-технологий, модель, практико-деятельностная компетентность, высшее учебное заведение.*

Iryna A. Gritchenko

MODEL OF PRACTICAL ACTIVITY COMPETENCE FORMING IN FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS BY MEANS OF INTERNET TECHNOLOGIES

Summary. *The article describes the basic concepts of the model of practical activity competence forming in future foreign language teachers by means of Internet technologies. The specific features of modeling as a method are analyzed. The definition of "model" in scientific and educational literature is presented. The component modules of the developed model are characterized: objective (displays the result of training), methodological (including theoretical basis of model constructing), technological (includes organizational and pedagogical conditions, stages of the educational process and its didactic software), control and effective (contains the criterion of practical activity competence of future foreign language teachers, indicators, levels of given professional quality formation, as well as the predicted result of the study).*

Key words: *future foreign language teacher, means of Internet technologies, model, practical activity competence, higher educational establishment*

Відомості про автора: аспірантка Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Контактна інформація (*адреса:* м.Умань, вул.Тищика 1, кв.15, *телефон:* 063-8951834, *e-mail:* gritchenkoirina@ukr.net).